

Positions of regional and international countries regarding the 2017 Kurdish referendum

Seyed Mostafa Malihi*

Abstract

Iraq has been the focus of Western countries, and the Iraqi Kurdish issue in West Asia is a major challenge, although the West and the United States wanted Kurdistan to remain under the Iraqi government, and Western countries use the Kurdish issue and the Iraqi crisis as leverage.

The current class structure, institutional framework, and rent-seeking economy of Iraqi Kurdistan have their roots in the 1990s, when Kurdish forces gained permanent control of the region. The new ruling class that emerged in that decade had a profoundly extractive character and exercised its power over a strategy of seizing public resources pursued through the control of political institutions and security forces.

In September 2017, the Iraqi Kurdistan Regional Government held a referendum on independence, despite the possibility of retaliation. The role that nationalism has played in maintaining the power structures of the region is prominent. Ethnic secession was the result of the will and agreement of the Iraqis themselves, Barzani who said that holding a referendum does not mean independence and is only in the hands of politicians to ask for independence with the help of the people of this

* PhD in Private Law, Kharazmi University, s.mostafa.malihi@gmail.com

Date received: 02/10/2021, Date of acceptance: 27/11/2021

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

geographical area to ask for independence. This is what were the positions of regional and international countries regarding the 2017 Kurdish referendum?

Keywords: Kurdistan referendum, position of countries in the region, Kurdish independence, America, Iran, Russia

مواضع کشورهای منطقه‌ای و بین‌المللی در خصوص همه‌پرسی ۲۰۱۷ کردها

سید مصطفی ملیحی*

چکیده

عراق مورد توجه کشورهای غربی بوده است و مسئله کردهای عراق در غرب آسیا چالشی مهم محسوب می‌شود، هرچند که غرب و آمریکا خواهان ماندن کردستان در ذیل دولت عراق بودند و کشورهای غربی از مسئله کردها و بحران‌های عراق به عنوان اهرم فشاری استفاده می‌کنند.

ساختار طبقاتی کنونی، چارچوب نهادی و اقتصاد رانتی کردستان عراق ریشه در دهه ۱۹۹۰ داشت که نیروهای کرد کنترل دائمی بر منطقه را به دست آوردند. طبقه حاکم جدید که در آن دهه شکل گرفت، ویژگی عمیقاً استخراجی داشت و قدرت خود را بر استراتژی تصاحب منابع عمومی که از طریق کنترل نهادهای سیاسی و نیروهای امنیتی دنبال می‌شد.

در سپتامبر ۲۰۱۷، دولت اقلیم کردستان عراق با وجود احتمال زیاد انتقام‌جویی، همه‌پرسی استقلال را برگزار کرد. نقشی که ناسیونالیسم در حفظ ساختارهای قدرت منطقه ایفا کرده است، برجسته است. تجزیه قومی نتیجه خواست و توافق خود عراقی‌ها بود، بارزانی که بیان داشت اجرای همه‌پرسی به معنی استقلال نیست و فقط به دلیل پرسیدن نظر مردم این منطقه جغرافیایی و سندی در دست سیاستمداران می‌باشد تا با کمک آن بتوانند خواستار استقلال شوند. سوالی که در اینجا مطرح است این است که مواضع کشورهای منطقه‌ای و بین‌المللی در خصوص همه‌پرسی ۲۰۱۷ کردها چگونه بود؟

* دکترای حقوق خصوصی، دانشگاه خوارزمی، s.mostafa.malihi@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۱۰، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۰۶

Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

کلیدواژه‌ها: همه پرسی کردستان، موضع کشورهای منطقه، استقلال طلبی کردها، آمریکا، ایران، روسیه.

۱. مقدمه

تشدید مشکلات اقتصادی در مناطق کردنشین، کم رنگ شدن نقش کردها در اداره امور کشور و مشارکت آنان در فرآیند توسعه و نوسازی به ویژه در مناطق کردستان، قاچاق انواع کالا، عقب ماندگی کردستان‌ها با توجه به نگاه امنیتی، گرایش منابع اقتصادی به سمت سوداگری تا تولید، رقابت جدی در فعالیتهای فرودگاهی، پیشی گرفتن در صادرات با عنایت به حمایت کشورهای قدرتمند، جذب سرمایه، رقابت در بخش توریسم و قرارگرفتن اسراییل در هسته اقتصادی منطقه از تهدیدات در حوزه اقتصادی می‌باشند.

استقلال خواهی کردها در منطقه غرب آسیا گذشته از چالش‌های قومیتی، نژادی، سیاسی و اقتصادی فراوانی که در این منطقه به همراه داشته، بسترساز اصلی بحران‌های امنیتی نیز بوده است. در جنگ "چالدران" (۱۵۱۴ م)، قسمت بزرگی از کردستان ایران جدا و به دولت عثمانی اضافه شد. در سپتامبر ۲۰۱۷، دولت اقلیم کردستان عراق یک همه پرسی برای استقلال برگزار کرد که در آن رأی دهندگان کرد اکثریت - بیش از ۹۳ درصد - جدایی از عراق را انتخاب کردند. با این حال، مخالفت عملاً یکپارچه جامعه جهانی مانع از اعلام استقلال رئیس جمهور کردستان مسعود بارزانی شد.

سقوط و تجزیه امپراطوری عثمانی در جنگ جهانی اول، موجب تقسیم سرزمین‌های عثمانی از جمله مناطق کردنشین شد. پس از آن انگیزه‌های آزادی خواهانه و ناسیونالیستی به تقلید از اروپائیان و دخالت قدرت‌های بزرگ از جمله انگلیس، کردها را بر آن داشت تا برای متمایز ساختن خود از دیگران تشکیل یک دولت مستقل کردی را مطرح نمایند.

در طول مبارزه مشترک در نیروهای کرد و حکومت مرکزی عراق با داعش، و در پی تشدید اختلافات داخلی، انجام همه‌پرسی بارها اعلام و به تعویق افتاد. بعد از حمله داعش به شمال عراق و عقب نشینی و فرار ارتش عراق، نیروهای کرد توانستند ضمن به‌دست‌آوردن کنترل مناطق مورد منازعه از جمله کرکوک، سلاح و مهمات زیادی را از نیروهای ارتش به غنیمت بگیرند.

رفراندوم استقلال ۲۰۱۷ را باید به عنوان تلاشی برای ختشی کردن تهدید علیه نظم اجتماعی که موجی از اعتراضات مردمی نشان می‌دهد درک کرد. این رویدادها پیوند عمیق بین ناسیونالیسم و ساختار طبقاتی منطقه را آشکار کرد. کردها بزرگ‌ترین گروه، بدون کشوری مستقل می‌باشند که ادعا می‌نمایند،

جمعیتی معادل ۵۰ میلیون نفر را شامل می‌شوند. اکثریت این جمعیت در چهار کشور ایران، ترکیه، سوریه و عراق ساکن هستند که استقلال و تجزیه در یک پارچه، می‌تواند کردهای سایر کشورها را به پیروی از آن تشویق نماید. مخدوش شدن حاکمیت ملی، کاهش اقتدار و قدرت حکومت مرکزی، تضعیف نقش دموکراسی و افزایش ناسیونالیسم قومی، عدم استقرار جامعه مدنی و نظام شهروندی، کاهش مشارکت عمومی و ایجاد بحران مشروعیت و مقبولیت (نبود مشروعیت به بی ثباتی سیاسی و بی ثباتی سیاسی نیز به اختلاف میان کشورهای منطقه می‌انجامد). (رنجبر، ۱۳۷۸: ۱۷۵)،

۲. پیشینه تحقیق

- بیوک و اکرمی نیا (۱۳۹۹) در مقاله‌ای تحت عنوان "تبیین مراحل و عوامل زمینه‌ساز بحران ژئوپلیتیکی کردستان عراق برمبنای مدل مایکل برچر" در این مقاله مراحل و عوامل زمینه‌ساز شکل‌گیری بحران کردستان عراق بر اساس مدل برچر بررسی و واکاوی شده‌است. بنابراین، هدف از این مقاله شناخت و تبیین مراحل و عوامل شکل‌گیری بحران کردستان عراق بر اساس مدل مایکل برچر است. فرضیه تحقیق این است که مراحل بحران عبارتند از: پیدایش، گسترش، کاهش. و تأثیرات بحران و عوامل زمینه‌ساز بحران عبارتند از: جغرافیا، وضعیت منازعه، عمر بازیگر بحران، نظام سیاسی، سطح نظام بین‌الملل، قطب‌بندی، و مداخله قدرت‌های منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای.

- اسلامی، شمس‌آبادی (۱۳۹۷)، در مقاله‌ای تحت عنوان "عوامل ناکامی همه‌پرسی جدایی اقلیم کردستان عراق" بیان می‌کند که منطقه خاورمیانه دریای متلاطمی از مسائل ژئوپلیتیکی است که بسیاری از ژئوپلیتیسین‌های جهان همواره به آن نظر داشته و دارند. در این منطقه، کشور عراق امروزه به آوردگاه قدرتهای

بین‌المللی و منطقه‌ای تبدیل شده زیرا سرنوشت معادلات آن، بسیاری از روندهای ژئوپلیتیکی جهان را تحت تأثیر قرار خواهد داد.

کشور عراق از سده ۲۰ میلادی، با سیلی از بحران‌ها مواجه شده است. یکی از مهم‌ترین و پیچیده‌ترین این بحرانها، روند جدایی طلبی و استقلال خواهی اقلیم کردستان است که اوج آن در برگزاری رفراندوم در مهر ماه سال ۱۳۹۶ به‌نمایش درآمد. بدون شک در صورت به بار نشستن رفراندوم جدایی اقلیم و ایجاد کشور مستقلی به نام کردستان، منطقه غرب آسیا وارد تنش‌های دامنه دار جدیدی می‌شد. از این رو، شناخت عوامل ناکامی این پروژه از منظرهای آکادمیک، سیاسی و راهبردی ضروری می‌نماید.

- جاسب، شفیعی سیف آبادی، زمانی (۱۳۹۷)، در مقاله‌ای تحت عنوان "تأثیر اختلافات داخلی در میان احزاب کرد بر ناکامی استقلال کردستان عراق" بیان می‌کند که در این مقاله که در رابطه با استقلال کردستان عراق نگارش یافته است به علت ناکامی استقلال کردستان عراق از نگاه اختلافات احزاب کردستان عراق پرداخته می‌شود. تحقیق به واکاوی این موضوع یا سؤال می‌پردازد؛ که علی‌رغم برگزاری همه پرسی استقلال در اقلیم کردستان عراق و کسب اکثریت رأی مثبت برای آن، مهم‌ترین دلیل ناکامی استقلال طلبی کردها چیست؟ فرضیه مقاله می‌گوید با توجه به ساختار نامتعادل قدرت در اقلیم کردستان عراق، اختلافات داخلی احزاب و عدم هماهنگی بین آنها، مهم‌ترین دلیل ناکامی استقلال طلبی کردهای کردستان عراق است.

- مسعودنیا، ابراهیمی، رضازاده (۱۳۳۹۶)، در مقاله‌ای تحت عنوان "اقلیم کردستان عراق و جمهوری اسلامی ایران در عصر وابستگی متقابل؛ فرصت‌ها و چالش‌ها" بیان می‌کند که پژوهش حاضر ضمن تمهید پشتوانه نظری مبتنی بر وابستگی متقابل، درصدد پاسخگویی به این پرسش است که منطقه کردستان عراق از چه ظرفیت‌ها و امکاناتی در جهت تأثیرگذاری بر جمهوری اسلامی ایران برخوردار است؟ فرضیه مقاله عنوان می‌نماید که روابط میان ایران و اقلیم کردستان عراق می‌تواند در حوزه‌های موضوعی فرهنگ، تروریسم و امنیت منطق‌های، فعالیت اقتصادی و مسأله انرژی، فرصت‌ها و چالش‌هایی را برای جمهوری اسلامی ایران زمینه سازی نماید.

هرکدام از مقاله‌ها با دلایل اختلاف و عدم موفقیت همه‌پرسی پرداخته‌اند اما نوآوری این مقاله این است که تحلیل همه‌پرسی و موضع قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در آن می‌پردازد، که در تحقیقات دیگر چنین نیست.

۳. چهارچوب مفهومی: وابستگی متقابل امنیتی

در پاسخ به انتقادات وارده بر واقع‌گرایی کلاسیک بعد از جنگ جهانی دوم (دهه ۱۹۷۰)، نوواقع‌گرایی شکل گرفت. کنت والتز (Waltz) مهم‌ترین نماینده نوواقع‌گرایی، نظریه‌ای ارائه کرد که بحث اصلی آن این بود که ساختار نظام بین‌الملل به دلیل فقدان مرجع اقتدار مرکزی برای تأمین امنیت واحدها، دولت‌ها را به سمت امنیت جویی سوق می‌دهد. (مشیرزاده، ۱۳۹۶: ۲۴)

این رویکرد مکتب کپنهاگ به نوعی یادآور صورت‌بندی استفان والت از موازنه تهدید است. در واقع بازیگرانی که در یک منطقه خاص تعامل دارند، به لحاظ تاریخی و ژئوپلیتیکی خود را در معرض الگوهای مشابهی از امنیتی‌نمایی می‌بینند و یک مجموعه امنیتی (security Complex) را تشکیل می‌دهند. بر این اساس، عامل اساسی تعیین‌کننده در تعریف مجموعه امنیتی، سطح بالایی از تهدید و ترس متقابل میان دو یا چند دولت عمده است که به طور متقابل احساس می‌شود. در نتیجه، این گروه از بازیگران امنیتی به یک مجموعه امنیتی شکل می‌دهند که به نظر بوزان شامل مجموعه‌ای از دولت‌ها می‌شود که دغدغه‌های امنیتی اصلی آن‌ها اساساً به قدری به یکدیگر مرتبط است که نمی‌توان امنیت ملی هر کدام را به صورت مجزا از دیگری ملاحظه کرد. (چگنی زاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۷۵)

الگوی معمول به هم‌وابستگی امنیتی در نظامی بین‌المللی که دارای تنوع جغرافیایی ولی آنارشیک یا فاقد قدرت فائده مرکزی است به صورت دسته‌بندی‌های منطقه‌ای است که ما آن‌ها را مجموعه‌های امنیتی می‌نامیم. بنابراین باید نوعی الگوی سرزمینی مشخص در زمینه به هم‌وابستگی امنیتی وجود داشته باشد که اعضای مجموعه امنیتی را از دیگر دولت‌های همسایه متمایز کند و این الگو باید آن اندازه نیرومند باشد که معیار گنجانیدن دولت‌ها در مجموعه یا کنار گذاشتنشان از آن را در حد معقولی روشن سازد. (بوزان و همکاران، ۱۳۸۶: ۳۵)

مکتب کپنهاگ پس از طرح مسئله وابستگی متقابل امنیتی و ناکارآمد بودن سیاست‌های امنیتی خودمحرورانه، مشکل موجود در این چارچوب را مطرح نموده و برای آن راه حل ارائه می‌دهد. آنان مطرح می‌نمایند که مشکل این است که منطق وابستگی متقابل ما را به سوی دیدگاه‌های پیچیده‌تر می‌کشاند. بدین معنا که اگر امنیت هر یک از دولت‌ها به امنیت همه مربوط است،

پس هیچ چیز را نمی‌توان بدون درک همه فهمید، در حالی که چنین دستور کار بزرگی مطالعه امنیت را در این چارچوب امری غیر واقع بینانه خواهد نمود. بوزان و همکارانش، راه حل را محدودسازی سطح وابستگی متقابل می‌دانند و معتقدند: "چون واقعیت وابستگی متقابل غیر قابل انکار است تنها راه امیدوار کننده برای دستیابی به تعریف قابل فهم از موضوعات این است که آن را بیش از حد بزرگ ننماییم." برای انجام این کار، آن‌ها یافتن سلسله مراتبی از سطوح تحلیل در درون سیستم بین‌المللی را ضروری می‌دانند و به دنبال آن، با غیرقابل اتکا دانستن سطح بین‌المللی، سطح منطقه‌ای را بهترین وضعیت برای منطقی نمودن وابستگی متقابل امنیتی معرفی می‌نمایند. (عبداله خانی، ۱۳۸۳: ۱۵۷-۱۵۶)

گسترش روند تجزیه طلبی توسط اقوام و گروه‌ها به خصوص کردها در کشورهای ایران، ترکیه، عراق و سوریه با عنایت به همجواری و نزدیکی جغرافیایی، پیوندهای نژادی و خانوادگی، دخالت ابرقدرت‌ها و دشمنان برای اختلاف افکنی و... وجود دارد که در صورت تحقق در یکی از این کشورها، می‌تواند بعنوان الگویی به سایر مناطق نیز سرایت نماید. بنابراین، هر اقدام تجزیه طلبانه برای استقلال در هر یک از این کشورها، موجب حساسیت و اقدام توسط آن‌ها خواهد شد.

در این میان، کردهای عراق با اذعان به داشتن ظرفیت لازم برای استقلال و قرار داشتن در نقطه وصل، پس از تثبیت جایگاه اقلیم کردی، گام به گام به سوی تشکیل کشور مستقل در حرکت بوده و برای این منظور علاوه بر ایجاد و تقویت زیرساخت‌ها در اقلیم، هویت بخشی بین‌المللی و حقوقی را نیز در دستور کار قرار داده (دوفاکتو) و همزمان نیز در تلاش برای انسجام سیاسی سایر کردها بوده‌اند. بنابراین وضعیت کنونی منطقه و امتیازات حاصله، رهبران اقلیم کردی را به برگزاری همه پرسی که بدنبال خود پیگیری استقلال کردستان عراق را نیز به همراه داشت تشویق نمود. در مقابل دولت‌هایی که از این

ناحیه تهدیداتی متوجه آن‌ها بود با بهره‌گیری از وابستگی متقابل امنیتی نسبت به تأمین منافع خود اقدام نمودند.

در رابطه با چرایی انتخاب این نظریه باید گفت که در صورت تحقق استقلال کردستان عراق، نه تنها عراق بلکه ایران، ترکیه و سوریه نیز در ابعاد نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی با تهدید امنیت ملی مواجه می‌شدند. همان‌گونه که بوزان می‌گوید این کشورها به واسطه همجواری جغرافیایی به هم پیوند خورده‌اند.

در نتیجه دغدغه‌های اصلی‌شان به قدری به یکدیگر مرتبط است که نمی‌توان امنیت ملی هر کدام را مجزا از دیگری ملاحظه کرد. بنابراین وابستگی متقابل باعث می‌شود که برهم‌زدن روابط پر هزینه‌تر و نیز بکارگیری ابزارهای جدیدی برای اعمال نفوذ بر یکدیگر فراهم گردد. موضوع استقلال کردستان عراق از یک سو، به دلیل عدم موفقیت لابی‌های گسترده کردها در جلب حمایت کشورهای اروپایی و ایالات متحده آمریکا، حمایت کافی را اخذ نکرده است

و از سوی دیگر، عدم رضایت همسایگان و قدرت‌های منطقه‌ای این همه‌پرسی را با ابهامات زیادی روبه‌رو کرده است؛ ولی همچنان وسیله‌ای برای حل برخی از مشکلات داخلی و خارجی بارزانی است. (دو هفته نامه ایران رصد، ۱۷:۱۳۹۶) بنابراین مواضع کشورهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بر مبنای امنیت خود و احساس خطر که می‌کردند می‌باشد که در این پژوهش توضیح داده می‌شود.

۴. روش تحقیق

در این پژوهش روش تحقیق توصیفی - تحلیلی می‌باشد و با استفاده از منابع و اسناد کتاب‌خانه‌ای و اینترنتی جمع‌آوری شده است. با کمک ابزار فیش برداری تهیه گردیده است.

۵. پیشینه استقلال خواهی کردها

تان عراق نام منطقه‌ای کردستانی واقع در شمال عراق است که از زمان استقلال این کشور در سال ۱۹۳۲ در تلاش برای جدا شدن از عراق بوده است. کردها پس از سال‌ها مبارزه

توانستند در سال ۱۹۹۱ به حداقل سطح خودمختاری دست یابند. منطقه پرواز ممنوع و با حمایت قدرت‌های خارجی. پس از سقوط صدام در سال ۲۰۰۴، کردها موفق شدند کردستان را به یک منطقه فدرال تبدیل کنند.

با این حال، با ظهور داعش در سال ۲۰۱۴، آن‌ها توسط دولت مرکزی عراق به چالش کشیده شدند. کردها به دلیل اختلاف نظر با دولت مرکزی عراق بر سر بودجه و مناقشات ارضی، فراندومی را در ۲۵ سپتامبر ۲۰۱۷ برگزار کردند که با رأی کردها به استقلال از عراق همراه بود. در این پژوهش از طرح تحقیق توصیفی - تحلیلی استفاده شده و داده‌ها از طریق منابع مکتوب و اینترنت گردآوری شده است.

اکثر ساکنان این منطقه از مردم کرد هستند. کردستان عراق توانست با توجه به منطقه پرواز ممنوع ایجاد شده پس از تهاجم عراق به کویت در سال ۱۹۹۰ و متعاقباً اخراج نیروهای عراقی از کویت توسط ایالات متحده و متحدان غربی آن در سال ۱۹۹۱، به حداقل سطح خودمختاری دست یابد.

اما با حمله آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳ و نقش مثبتی که کردها در تدوین قانون اساسی عراق داشتند، کردستان عراق به یک منطقه فدرال تبدیل شد. اما با گذشت چندین سال از استقرار نظام فدرال در کردستان عراق و علیرغم تأثیر مثبتی که نظام فدرال در رونق اقتصادی آن داشت، رهبران کرد به دلیل درگیری بین دولت فدرال کردستان و دولت عراق بر سر بودجه و مناطق مورد مناقشه تصمیم به برگزاری همه پرسی گرفتند. هدف از این مطالعه بررسی پیامدهای این همه پرسی است. زیرا این همه پرسی، فراتر از انزوای ژئوپلیتیک، پیامدهای سیاسی و اقتصادی برای کردستان عراق داشت. موضوعی که روحیه مردم کرد را به شدت تحت تأثیر قرار داد و واکنش آنها را به شرایط بد اقتصادی و سیاسی برانگیخت.

کردها پس از ایجاد سیستم فدرال در کردستان و برقراری امنیت توانستند به رونق اقتصادی دست یابند به طوری که آنها را دبی دوم نامیدند. اما با ظهور داعش (۲۰۱۴) با مشکلات زیادی مواجه شدند. آنچه این مشکلات را تشدید کرد، قطع بودجه کردستان توسط بغداد بود. کردستان عراق در سال ۲۰۱۷ شرایط بحرانی را پشت سر گذاشت به گونه‌ای که در نتیجه کاهش قیمت نفت، صندوق امانی کرد تقریباً خالی شد و فقر کردستان را گرفت و منطقه در آستانه رکود بود.

درخواست کرده‌ها برای بودجه از بغداد و امتناع بغداد از بازپرداخت وجود کرده‌ها باعث شد کرده‌ها رویکرد متفاوتی را دنبال کنند. در اواسط سال ۲۰۱۷، در حالی که داعش آخرین روزهای خود را در عراق و تا حدودی در سوریه سپری می‌کرد، رهبران کرد که نگران دوران پس از داعش بودند، همه پرس‌پرسی برگزار کردند. همه پرس‌پرسی که با مخالفت‌های منطقه‌ای و جهانی همراه بود، پیامدهای منفی سیاسی و اقتصادی برای کرده‌ها داشت. انزوای ژئوپلیتیکی تحمیلی، تحریم تجاری اقلیم کردستان توسط کشورهای همسایه و حمایت اسرائیل از واگرایی کرده‌ها برخی از پیامدهای منفی همه پرس‌پرسی بود. (Baser, 2019: 10)

احزاب کردی که از اعلام استقلال توسط قدرت‌های بین‌المللی و منطقه‌ای دل‌سرد شده بودند، تصمیم گرفتند یک پارلمان و دولت منطقه‌ای مستقر در اربیل تشکیل دهند. در اولین انتخابات منطقه‌ای که در ماه مه ۱۹۹۲ برگزار شد. حزب دموکرات کردستان و اتحادیه میهنی کردستان به ترتیب ۵۱ و ۴۹ کرسی به دست می‌آوردند و بر سر توافق‌نامه تقسیم قدرت جامع مذاکره کردند.

این تمایلات با ادغام رسمی حکومت اقلیم کردستان در عراق پس از تهاجم در اواسط دهه ۲۰۰۰، و به رسمیت شناختن بین‌المللی و رونق اقتصادی پس از آن، تقویت و تثبیت شد. در یک استراتژی انباشت بر اساس تصاحب رانت نفت از طریق کنترل نهادهای سیاسی، چشم انداز از دست دادن قدرت سیاسی توسط حزب دموکرات کردستان حاکم تهدیدی برای کل ساختار طبقاتی منطقه بود. این تهدید زمانی تحقق یافت که بحران اقتصادی سال ۲۰۱۴ حکومت اقلیم کردستان را به تحمیل اقدامات ریاضتی شدیدی سوق داد که در پاییز ۲۰۱۵، اعتراضات عمومی گسترده و مکرری را برانگیخت که مطالبات برای توزیع مجدد را با انتقاد از اقتدارگرایی ترکیب کرد. اعتراضات عمومی احزاب اپوزیسیون را تشویق کرد تا با هم متحد شوند و مواضع جسورانه‌تری اتخاذ کنند و حزب دموکرات کردستان را مجبور کرد پارلمانی را که دیگر نمی‌توانستند کنترل کنند، تعطیل کند. برای مدت کوتاهی، بین سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۷، قدرت طبقه حاکم کرد به طور جدی مورد تهدید قرار گرفت.

از این منظر، به سختی می‌توان رفتارندوم ۲۰۱۷ را نتیجه تشدید جو ناسیونالیستی و تهدید احتمالی تهاجم خارجی برای توجیه تعلیق روند دموکراتیک و سرکوب مخالفان ضروری بود، دانست.

اعتراضات کردها در سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۹ علیه ریاضت اقتصادی، فساد و استبداد، همان اهداف خیزش‌های مردمی در خاورمیانه از سال ۲۰۱۱ به بعد بود (A Series of Miscalculations, 2017: 9) به طور کلی سقوط صدام، تشکیل دولت فدرال در کردستان، حمله داعش به سوریه و عراق، تقویت ناسیونالیسم و استقلال کردها، تسلط نیروهای پیشمرگه در مناطق کرکوک، نینوا و دیالی، حمله ارتش عراق و نیروهای حماس الشعبی به کرکوک و عقب‌نشینی نیروهای پیشمرگه از کرکوک. و عوامل زمینه ساز بحران کردستان، برجستگی ژئوپلیتیکی اقلیم کردستان به ویژه کرکوک، تقارن بالای ایران و ترکیه و سطح بالای مخالفت‌ها همراه با تهدید دو کشور با فراندوم و عدم حمایت ایالات متحده و اتحادیه اروپا زمینه‌های مراحل شکل‌گیری همه‌پرسی بودند

۶. پیامدهای روند همه‌پرسی استقلال

با تصمیم به برگزاری همه‌پرسی، تقریباً همه احزاب باید مواضع خود را در این مورد روشن می‌کردند

با این همه پرسی، بارزانی نارضایتی کردها در قبال بغداد و آرزوهای کشوری را - که هر دو با پایان یافتن مبارزه با داعش و کاهش تعهدات خود در قبال عراق در خطر نادیده گرفته شدن در دستور کار بین‌المللی قرار گرفتند. از ایالات متحده تا بریتانیا، از کشورهای منطقه گرفته تا شورای امنیت، همه بازیگران باید مواضع خود را در این مورد اعلام می‌کردند (6: 2017, ssl.translatoruser.net).

روند همه‌پرسی استقلال به اندازه برگزاری خود فراندوم اهمیت داشت. اگرچه برای مدت طولانی انجام آن یک آزمایش سیاسی بوده است، استقلال کردستان هنوز از نظر بسیاری به عنوان یک بحث تئوریک، اگر نگوییم یک رؤیا، به حساب می‌آید. طرفداران آن تلاش خود را متحد نکرده‌اند یا جستجوی خود را برای استقلال تحکیم نکرده‌اند. واقعیت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی بر خلاف این حرکت حکم می‌کرد و کردها در موقعیت امنی برای مقابله با این مخالفت خارجی قرار نداشتند. به همین ترتیب، دشمنان استقلال مجبور نبودند مخالفت خود را متبلور کنند، زیرا به نظر نمی‌رسید که چشم‌انداز استقلال

قریب الوقوع باشد. سیاست دوگانگی و دوسوگرایی در بسیاری از سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی به نمایش گذاشته شد.

با وجود طولانی شدن مذاکرات در مورد استقلال، به نظر می‌رسد کردهای عراق نقشه راهی برای آن ندارند. به نظر نمی‌رسید آنها در حالی که برای استقلال پیش می‌رفتند، تمام سناریوهای ممکن را اجرا نکرده باشند. با کنار گذاشتن مخالفت ایران، با شروع ترکیه، اکثر کشورهای منطقه سیاست مشخصی در این زمینه به خصوص در سال‌های اخیر نداشتند. با پیشروی روند، کشورها باید مواضع خود را با وضوح بیشتری اعلام می‌کردند. در حالی که ترکیه و ایران در کنار دولت مرکزی عراق به شدت با این اقدام مخالفت کرده‌اند، اسرائیل تنها کشور منطقه‌ای است که حمایت خود را از این اقدام ابراز کرده است، در حالی که اردن موضعی دلسوزانه نسبت به همه پرس‌پرسی اتخاذ کرده است.

یکی از استثناها در اینجا سکوت نسبی خلیج فارس (با کنار گذاشتن تلاش ناموفق عربستان برای میانجیگری بین بغداد و اربیل) در این مورد بود. به یک معنا، موضع کشورهای منطقه در قبال این موضوع تا حدی نشان دهنده موقعیت منطقه‌ای کشورها در قبال بحران خلیج فارس بود. با تصمیم به برگزاری همه پرس‌پرسی، تقریباً همه احزاب باید مواضع خود را در این مورد روشن می‌کردند (6: 2017, ssl.translatoruser.net).

به نوعی می‌توان گفت که، مسعود بارزانی، رئیس جمهور اقلیم کردستان و حزب حاکم دموکرات کردستان (KDP) به طور سیستماتیک مخالفت خارجی با همه پرس‌پرسی را دست‌کم گرفتند و فکر کردند که واشنگتن - و شاید حتی آنکارا -^۱ در نهایت به کمک متحد وفادار خود می‌آید و وجود یک دولت کرد دوست را می‌پذیرفت که در چنین موقعیت استراتژیکی قرار دارد. علاوه بر این، بارزانی فکر می‌کرد که پس از فداکاری کردها در جنگ علیه داعش، غرب نمی‌تواند حمایت از خودمختاری کردها را انکار کند. از سوی دیگر، رهبری کردستان به عنوان ناتوان در تعیین زمان مناسب برای همه پرس‌پرسی معرفی شد. (9: 2017, A Series of Miscalculations)

علیرغم توییخ تقریباً جهانی منطقه‌ای درباره همه پرس‌پرسی کردستان قبل از رأی‌گیری در ۲۵ سپتامبر، دولت اقلیم کردستان عراق (KRG) آنچه را که به نظر می‌رسید راهی به سوی استقلال است، پیش برد. با این حال، فراندوم به جای ایجاد یک کشور کردستان یا تقویت قدرت مذاکره کردستان کردستان، نتیجه معکوس داشت. اگرچه رهبران کرد نشان دادند که

این رأی بلافاصله منجر به استقلال نخواهد شد، اما برای همسایگان اقلیم کردستان با جمعیت گُرد خود مانند ترکیه، ایران و سوریه، همه پرسی نماد گامی متزلزل به سمت جدایی بود.

مسعود بارزانی در ابتدا در سال ۲۰۱۴ پس از گسترش سریع داعش بر نیروهای ملی عراق خواستار برگزاری همه پرسی شد. با این حال، رأی گیری به دلیل فشارهای مالی و سیاسی، از جمله سقوط قیمت نفت و حضور دولت اسلامی که بیش از حد محاسبه کرده‌ها طول کشید، به تعویق افتاد. با عقب‌نشینی نیروهای داعش در ماه‌های اخیر، رئیس‌جمهور اقلیم کردستان بلافاصله خواستار برگزاری همه‌پرسی شد.

علیرغم تمایل شدید بارزانی به کردستان عراق مستقل و یکپارچه، شکستگی‌ها در حال شکل‌گیری است.

این همه پرسی همچنین تنش‌ها را در فضای سیاسی کردستان عراق تشدید کرد. احزاب اپوزیسیون مانند گروه اسلامی کردستان موسوم به کومال و جنبش تغییر یا گوران هردو همه‌پرسی را تحریم کردند و ساعاتی قبل از شروع رأی گیری موضع خود را تغییر دادند.

این نشان دهنده حمایت دمدمی مزاجانه احزاب از حکومت اقلیم کردستان و امید به از سرگیری اقدامات پارلمانی پس از فراندوم بود. به طور مشابه، مخالفت اتحادیه میهنی کردستان (PUK)، رقیب سنتی حزب دمکرات کردستان (KDP) بارزانی، شرایط را تشدید کرد.

نمونه‌ای از پیامدهای این اختلافات بازپس‌گیری شهر مورد مناقشه کرکوک از کردها توسط نیروهای عراقی و شبه نظامیان شیعه عراقی مورد حمایت ایران در ۱۶ اکتبر است. سرعت و سهولت در بازپس‌گیری شهر به دلیل توافق بین نخست وزیر عراق بود. حیدر العبادی وزیر و جناحی از اتحادیه میهنی کردستان. موافقت غیرمنتظره اتحادیه میهنی کردستان با بغداد توسط برخی از کردهای عراق به عنوان خیانت به اقلیم کردستان تلقی شد که منجر به خسارات اقتصادی بزرگ برای اقلیم کردستان شد. ارتش عراق به سرعت بیش‌تر مناطق مورد مناقشه بین بغداد و اربیل شامل پایگاه‌های نظامی و میدین نفتی را پس گرفت و کنترل مرکز کرکوک را به دست گرفت. در مجموع، بارزانی نتوانست به‌درستی تشتت را در خطوط احزاب کردی ارزیابی کند و پیش‌بینی کند که حمایت جزئی

اتحادیه میهنی کردستان از همه پرس‌ی به از دست دادن کرکوک به اوج خود می‌رسد .
(Major international actors, 2017: 16)

علاوه بر مناقشه از داخل اقلیم کردستان، به نظر می‌رسد که بارزانی پاسخ‌های بغداد و پایتخت‌های همسایه را نیز اشتباه محاسبه کرده یا حداقل دست کم گرفته است. برای مثال، ایران و ترکیه نگران بودند که همه پرس‌ی جنبش‌های استقلال طلبانه را در میان اقلیت‌های کرد خود تحریک کند و در نتیجه کل منطقه را بی ثبات کند.

بارزانی و اقلیم کردستان با توجه به همکاری پیشمرگه‌های کرد و نیروهای عراقی در نبرد با داعش، انتظار انعطاف بیشتری از بغداد در فشار برای استقلال داشتند. اما در مقابل، عراق با موضعی سختگیرانه برای حفاظت از وضعیت موجود پیرامون منطقه مورد مناقشه پاسخ داد. نخست وزیر آبادی قبلاً تعیین سرنوشت را به عنوان حق کردها پذیرفته بود، اما از حکومت اقلیم کردستان خواست تا رأی‌گیری را به تعویق بیندازد و تهدید کرد که از اقدامات نظامی برای جلوگیری از جانشینی کردها استفاده خواهد کرد. با نزدیک شدن به همه پرس‌ی، آبادی موضع خود را سخت‌تر کرد و خواستار لغو رأی‌گیری به طور کلی و در نتیجه افزایش مخاطرات سیاسی برای حکومت اقلیم کردستان شد.

پس از رأی‌گیری، آبادی از دولت‌ها خواست تا در تلاش برای قطع خطوط مالی کردها به طور انحصاری با بغداد معامله کنند و از حمایت نظامی تعهد شده توسط رقبای سستی منطقه‌ای ایران و ترکیه استقبال کرد. حکومت اقلیم کردستان تهدیدهای عبادی مبنی بر مداخله نظامی و همچنین توانایی او برای متحد کردن دیگر بازیگران منطقه برای محکوم کردن فعالانه همه پرس‌ی را اشتباه محاسبه و دست کم گرفت.

ایران به نوبه خود رابطه دیرینه‌ای با کردهای عراق به ویژه در تلاش‌های مشترک علیه داعش دارد. منافع متقابل نیز حکومت اقلیم کردستان و ایران را از نظر اقتصادی به هم نزدیک کرده است. مرز اقلیم کردستان و ایران کانونی برای تجارت بوده است و شهر مهاباد به عنوان محلی برای ورود کالاهای کرد عراقی به ایران عمل می‌کند. پس از فراندوم، ایران مرزهای خود با اقلیم کردستان را بست و گاردهای نظامی و سامانه‌های تسلیحاتی از جمله موشک و پهپاد را در امتداد مرز مستقر کرد. (Nils Wörmer, 019: 18-22)

به دلایل مختلف، از جمله تفسیر نادرست جدی از حمایت نظامی غرب از داعش به‌عنوان حمایت سیاسی طولانی مدت از استقلال، فراندوم استقلال کردستان مسعود بارزانی، رئیس‌جمهور کردستان، اقلیم کردستان عراق (KRI) را در تابستان ۲۰۱۷ در

موقعیتی نامطمئن قرار داد. که اکتبر رؤیای کردها برای داشتن یک کشور مستقل را به آینده‌ای دور سوق داد.

۷. موضع کشورهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در برابر همه‌پرسی کردستان

ایالات متحده و قدرت‌های منطقه‌ای ترکیه و ایران معمولاً در طرف‌های مختلف درگیری‌های اخیر خاورمیانه، به ویژه در سوریه و عراق، قرار داشته‌اند. با این حال، در مخالفت خود با رفراندوم، این سه به طور شگفت‌انگیزی اتفاق نظر داشتند - البته به دلایل مختلف و گاهی متناقض. نگرانی مشترک این بود که جدایی کردستان یک سابقه خطرناک ایجاد کند و بی‌ثباتی بیشتر در منطقه را تحریک کند. مخالفت ترکیه و ایران عمدتاً ناشی از نگرانی‌های داخلی بود، زیرا هر دو کشور خانه اقلیت‌های بزرگ کرد هستند.

آنکارا و واشنگتن نیز احتمالاً نگران بودند که جدا کردن کردستان از دولت مرکزی عراق، عراق را در معرض نفوذ بیشتر ایران قرار دهد. اقلیت کرد - همراه با اقلیت سنی - عرب - به طور سنتی به عنوان وزنه تعادلی برای اکثریت شیعه در عراق عمل می‌کند. ترک KRI به عنوان بخشی از عراق به کردها و اعراب سنی اجازه می‌دهد تا نفوذ قوی ایران بر بغداد را متعادل کنند.

منافع فردی نیز اقدامات این سه بازیگر مهم منطقه‌ای را شکل داد. برای آنکارا، گنجانیدن مناطق مورد مناقشه در همه‌پرسی تهدیدی برای اقلیت مهم ترکمن‌های سنی کرکوک بود. ترکیه خود را حامی ترکمن‌ها می‌داند. از سوی دیگر، برای ایران، کردستان مستقل به معنای تهدید نفوذ اسرائیل در نزدیکی مرزهای خود بود. اسرائیل به طور سنتی روابط بسیار خوبی با اقلیم کردستان داشت و یکی از معدود کشورهایی در جهان بود که از تلاش‌های استقلال کردستان حمایت کرد. برای ایالات متحده، جدایی کردستان عراق به معنای شکست قطعی پروژه دولت سازی پس از مداخله در سال ۲۰۰۳ بود.

مقاومت مشترک سه کشور با توجه به این منافع شکل گرفت. در ۴ اکتبر، دولت‌های ترکیه و عراق اقدامات خود را در حاشیه دیدار بین رجب طیب اردوغان، رئیس‌جمهور و حسن روحانی، رئیس‌جمهور ایران در تهران هماهنگ کردند و حکومت جمهوری کردستان را از نظر سیاسی و اقتصادی منزوی کردند. همکاری ترکیه و ایران در مسئله کردستان منعکس کننده یک نزدیکی عمومی بین دو کشور است، نزدیکی که قبلاً در مذاکرات آستانه

در مورد جنگ داخلی سوریه از آغاز سال ۲۰۱۷ مشاهده شده بود. همانطور که در مورد ترکیه، رئیس‌جمهور بارزانی حمایت را بیش از حد ارزیابی کرد. از آمریکا در درگیری بین بغداد و اربیل. دولت ایالات متحده به طور فعال در رویارویی کرکوک جانبداری نکرد. به نظر کاملاً محتمل به نظر می‌رسد اجازه دادن به آبادی که از سوی دولت آمریکا به عنوان متحد مهمی در نظر گرفته می‌شود، شکست دادن شاهین‌های ایرانی در اردوگاه خودش در ملاحظات واشنگتن نقش داشت (Mohammad, 2020: 18).

تشکیل اقلیم کردستان عراق و اقدامات گسترده حکومت آن برای گسترش مناسبات اقتصادی با کشورهای مختلف جهان و تلاش برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی موجب رونق و شکوفایی اقتصاد آن منطقه شده و فاصله اقلیم کردستان از حیث شاخص‌های اقتصادی را با دیگر مناطق کردنشین منطقه بیشتر نموده است این امر موجب بالا رفتن مطالبات کردها شده است. (حیدری و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۴۲) موضع کشورهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در برابر همه‌پرسی کردستان به شکل زیر می‌باشد

- بغداد

بغداد فراندوم را غیرقانونی تلقی کرد و کشورهای همسایه ترکیه و ایران که نگران عواقب آن بر اقلیت‌های کرد خود بودند، به شدت با استقلال کردستان مخالفت کردند. عبادی نخست‌وزیر عراق که درگیر جنگ با تروریست‌ها بود، نمی‌توانست در مقابله با جدایی‌طلبی بارزانی عرض اندام کند در نتیجه تا آزادی موصل قضیه را مسکوت گذاشت. وی پس از برگزاری همه‌پرسی، خواستار لغو نتایج آن شد. (اسلامی، شمس آبادی، ۱۳۹۷: ۸۸-۸۷) هدف بغداد بازگرداندن اقتدار کامل بر مناطق کردستانی است که در قانون اساسی مشخص شده است. برای مثال، به عنوان پیش شرط مذاکرات جدید، از دولت منطقه خواسته شده است که نتایج همه‌پرسی را باطل اعلام کند، تمام گذرگاه‌های مرزی را به مقامات عراقی تحویل دهد و به صادرات یک‌جانبه نفت پایان دهد

موافقت احزاب سیاسی اقلیم کردستان برای برگزاری همه‌پرسی استقلال در ۲۵ سپتامبر ۲۰۱۷ با مخالفت شدید دولت مرکزی عراق و واکنش تند به تهدید نظامی قدرت‌های منطقه و همچنین مخالفت ترنس‌ها. قدرت‌های ملی، امنیت و ثبات منطقه مورد مناقشه را بار دیگر تهدید و بحران زده است. یک ژئوپلیتیک جدید پدیدار شد. با وجود مخالفت

کشورهای اقلیم، اقلیم کردستان عراق رفراوندوم استقلال را در ۲۵ اکتبر ۲۰۱۷ برگزار کرد و به طور کلی استقلال کردستان عراق که از دهه‌ها قبل توسط کردها دنبال می‌شد، امروز به یک بحران تبدیل شده است. چرا که تأثیرات زیادی در تحولات منطقه دارد و تبعات زیادی خواهد داشت.

رهبری اقلیم کردستان عراق می‌پنداشت با توجه به شیعی بودن دولت مرکزی عراق و روابط استراتژیک واشنگتن با اربیل، دولت آمریکا از آن‌ها پشتیبانی خواهد کرد. برخی از مسئولین حزب دمکرات کردستان عراق در خصوص دیدگاه آمریکا بر این نظر بودند که دستگاه سیاست خارجی و باراک اوباما معتقدند، شرایط برای استقلال مناسب نیست، اما پنتاگون، سیا و کنگره موافق استقلال بودند. (رمضانی: ۱۳۹۸)

- آمریکا

تصمیم برای برگزاری همه پرسی، حتی اگر مخالفت قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای استقلال کردستان را غیرقابل دوام کند، بحث‌های زیادی را برانگیخت سرازیر شدن تسلیحات به کردستان عراق و تغییر در توزیع قدرت، افزایش منازعات بینا دولتی در سطح منطقه‌ای، تقویت نظامی احزاب و گروه‌های مخالف و مسلح شدن آن‌ها و همچنین انجام اقدامات نظامی علیه چهار کشور دخیل، بسیج نیروهای قومی ناهمگرا، تلاش برای اتصال کانتون‌های کردی سوریه و اتصال مناطق کردی شرق به غرب فرات و زمینه تشکیل "کریدر کردی"، افزایش رقابت‌های نظامی به خصوص در بعد تسلیحات، صرف هزینه‌های زیاد برای تجهیزات نظامی، افزایش جنگ‌های نیابتی، استقرار پایگاه‌های آمریکا، غرب و اسرائیل پیرامون این کشورها، امکان طراحی و هدایت عملیات‌های نظامی و تروریستی در داخل کشور، پادگانی و نظامی شدن منطقه، جنگ مسلحانه و تهدید مرزها، تردد و حضور نیروهای تروریستی در کشور، متمرکز نمودن توان نیروهای امنیتی، نظامی و انتظامی در مناطق کردنشین، جذب نیروهای جوان و به کارگیری آن‌ها در عملیات‌های نظامی، قاچاق انواع سلاح، تشکیل ارتشی قوی توسط کردها، انتقال پایگاه آمریکایی اینجریلیک ترکیه به کردستان عراق تهدیدات امنیتی در حوزه نظامی می‌باشند. (Major international actors, 2017: 16) ایالات متحده، متحد اصلی کردهای عراق، از حمایت از همه پرسی امتناع کرد و تمامیت ارضی عراق را در اولویت قرار داد.

مواضع کشورهای منطقه‌ای و بین‌المللی در خصوص ... (سید مصطفی ملیحی) ۲۰۱

یک کشور کردی، در صورت ارائه تضمین‌های امنیتی توسط واشنگتن، روابطی دوستانه با آمریکا خواهد داشت. کشورهای اروپایی نیز در مورد استقلال کردستان عراق نظرات هم‌سویی با آمریکا داشتند. البته انگلیس در این میان به نوعی بیشتر نسبت به استقلال کردستان عراق راغب بود. کمیته روابط خارجی پارلمان انگلیس در خصوص اقلیم کردستان در سال ۹۳ اعلام کرد که امکان استقلال کردستان عراق در میان مدت وجود دارد.

غربی‌ها از یک طرف امتیازات ویژه‌ای از کردها دریافت کنند و از طرف دیگر با استفاده از اهرم کردها چانه زنی خود را با دولت مرکزی عراق بالا ببرند. در شرایط فعلی نیز آمریکا بر نامناسب بودن زمان همه‌پرسی تاکید کرده است و این به معنای تداوم سیاست آمریکا در راستای استفاده ابزاری از این مسئله است. نظر می‌رسد غرب به جای گرایش به پایان دادن به مناقشه استقلال اقلیم، ترجیح خود را بر حفظ شرایط کج دار و مریز فعلی قرار دهد.

یکی از دلایل کشورهای غربی برای مخالفت با همه‌پرسی ملاحظیات امنیتی ترکیه است. آمریکا در برقراری روابط با ترکیه نشان می‌دهد که آمریکایی‌ها ترکیه را سرمایه‌ای امنیتی برای کشورشان می‌دانند. موقعیت ژئوپلیتیکی ویژه ترکیه و مجاورت آن با شوروی در زمان جنگ سرد و بحران خیزترین مناطق دنیا (بالکان، خاورمیانه، آسیای مرکزی و قفقاز و مدیترانه شرقی) آمریکا را نیازمند ترکیه کرده است. در واقع آمریکا به‌منظور مدیریت بحران در این مناطق و حتی مداخله نظامی در آن‌ها نیازمند همکاری ترکیه است. (Zaid,2017: 14)

- ایران و ترکیه

ایران و ترکیه و سوریه همسایگان اصلی عراق که هر سه با اقلیم کردستان مرز مشترک دارند، مخالفت شدید خود را با برگزاری همه‌پرسی استقلال کردستان اعلام کرده‌اند و حتی بارزانی را متهم کرده‌اند که می‌خواهد عراق را تجزیه کند

رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار آقای حیدر العبادی نخست‌وزیر عراق (۱۳۹۶/۳/۲۰) با اشاره بر لزوم حفظ یکپارچگی سرزمینی عراق گفتند: «جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان همسایه، با برخی زمزمه‌ها مبنی بر برگزاری همه‌پرسی جدایی یک بخش از عراق مخالف است و دامن زندگان به این موضوع را مخالفان استقلال و هویت عراق می‌داند. (Khamenei.ir/news36913)

باززانی با این پیش فرض همه پرسی را برگزار کرد که ترکیه، به خاطر منافع اقتصادی و همچنین تضعیف دولت مرکزی شیعه نزدیک به ایران، موضع بی طرفی مثبت یا پشتیبانی را در قبال کردهای عراق در پیش خواهد گرفت اما ترکیه، با وجود آنکه هرگز واردات نفت از اقلیم را قطع نکرد، ولی با استقلال مخالفت نموده و آن را غیرقانونی و غیرقابل قبول خواند. برای اولین بار از سال ۲۰۰۳، تهران به طور فعال در سیاست کردستان ورود کرده است و از فشارهای اقتصادی و نظامی هدفمند برای ایجاد تفرقه در کردها و قرار دادن اتحادیه میهنی کردستان در مقابل حزب دمکرات کردستان استفاده کرده است. ایران با کمک شبه‌نظامیان شیعه مورد حمایت تهران، موفق شد یک تهدید نظامی معتبر ایجاد کند که از دست دادن کرکوک را برای کردها اجتناب ناپذیر می‌کرد. سردار قاسم سلیمانی فرمانده نیروی قدس سپاه پاسداران نقش تعیین کننده‌ای در این امر داشت که در آستانه عملیات کرکوک چندین بار به سلیمانیه سفر کرد.

سقوط کرکوک ممکن است نفوذ ایران در عراق را تقویت کند. حتی قبل از اکتبر، گروه‌های شبه‌نظامی شیعه تحت حمایت ایران، بخش‌های وسیعی از مرکز عراق را که از دست داعش آزاد شده بود، تحت کنترل داشتند. عملیات کرکوک یک استان نفت خیز و دارای اهمیت استراتژیک را اضافه کرد. تصرف کرکوک بر محبوبیت شبه‌نظامیان در سراسر عراق افزود، روندی قابل توجه با نزدیک شدن به انتخابات پارلمانی این کشور. جناح‌های سیاسی شبه‌نظامیان مانند سازمان بدر از جمله کسانی هستند که برای کسب رأی رقابت می‌کنند. تهران همچنین در تقویت روابط خود با اتحادیه میهنی کردستان موفق شد، در حالی که همه پرسی حزب دموکرات کردستان را از شریک سستی خود، ترکیه دور کرد. از این رو، چهار کشور ایران، ترکیه، عراق و سوریه از استقلالی که بدنبال خود تهدیدات امنیت ملی را بدنبال داشت، با تاسی از وابستگی متقابل امنیتی، با هماهنگی و تصمیم‌گیری توسط بالاترین رده‌های سیاسی، امنیتی و نظامی، به اقدام متقابل علیه اقلیم کردستان عراق مبادرت نمودند.

- روسیه

موضع روسیه در قبال کردها نیز پیچیده است. به‌طور سنتی، روسیه روابطی دوستانه با کردها داشته است و یکی از اولین کشورهایی بود که در اربیل کنسولگری افتتاح کرد. با این حال، مسکو مخالف تصمیم یک‌جانبه اربیل برای اعلام استقلال است و تنها

مواضع کشورهای منطقه‌ای و بین‌المللی درخصوص ... (سید مصطفی ملیحی) ۲۰۳

در صورتی از آن حمایت می‌کند که با رضایت بغداد صورت پذیرد. پیوندی نیز میان وضعیت سوریه و عراق وجود دارد مبنی بر اینکه جدایی کردها از کشور عراق، واکنش مثبتی از سوی دمشق و تهران دریافت نکرده است؛ کشورهایی که موضع آنها ممکن است بر تصمیم روسیه تأثیر داشته باشد. این نیز نامشخص است که یک کردستان مستقل حامی غرب، به نفع روسیه باشد.

- اسرائیل

اسرائیل: رژیم مشوق اصلی مسعود بارزانی برای پیگیری استقلال کردستان عراق بود. اقلیم کردستان از ابتدای شکل‌گیری، به شدت تحت نفوذ اسرائیل بوده، چرا که به اعتقاد مناخیم بگین، خداوند به یهود نیل تا فرات را هدیه داده و در این راستا، نفوذ در کردستان عراق، بازوی چپ اسرائیل را به فرات رسانده و استراتژی "اتحاد پیرامونی" را پیش می‌برد. در کنار این دیدگاه، واگرایی در کشورهای غرب آسیا به معنای دور شدن خطر از اسرائیل خواهد بود و به همین دلیل اسرائیل به دنبال طرح تجزیه عراق به گونه‌ای است که در شمال دولتی کرد، در مرکز دولت سنی و در جنوب دولت شیعه قدرت را به‌دست گیرد، نفوذ در کردستان، زمینه نفوذ به ایران را فراهم می‌آورد. (اسلامی، شمس‌آبادی، ۱۳۹۷: ۷۶-۷۷)

۸. نتیجه‌گیری

یکی از آرمانهای اصلی کردستان عراق دستیابی به استقلال سیاسی است. اما این امر پیوندی گسست‌ناپذیر با نوع رویکرد کشورهای تأثیرگذار منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای دارد. رویکردی که می‌تواند به چالشی برای جمهوری اسلامی ایران تلقی گردد.

اختلاف بین دولت مرکزی عراق و اقلیم کردستان به طور قابل توجهی تلاش‌های جامعه بین‌المللی برای تثبیت سرزمین‌های آزاد شده از دست داعش را به تأخیر انداخته و حتی به خطر انداخته است.

نظام سیاسی، سطح نظام بین‌الملل، دوقطبی شدن و دخالت قدرت‌های منطقه‌ای و فرعی. با برگزاری همه‌پرسی در اقلیم کردستان، بحران ژئوپلیتیک جدیدی در ۲۵ اکتبر

۲۰۱۷ در منطقه ایجاد شد که امنیت و ثبات عراق بار دیگر سیاست خارجی و امنیتی این منطقه را تهدید و تشدید کرد.

حمله داعش به عراق و ناتوانی ارتش در مقابله با داعش و سپس تصرف کرکوک و بخش‌هایی از مناطق دیالی و نینوا توسط پیشمرگه‌های کرد، برگزاری همه‌پرسی در اقلیم کردستان و متعاقب آن حمله ارتش عراق به کرکوک و بازپس‌گیری بسیاری از مناطق گسترش این بحران افزوده است. نگرانی رهبران اقلیم کردستان از وخامت اوضاع و توافق آن‌ها با دولت مرکزی برای آغاز گفتگوها، بحران را کاهش داده و پیامدهای سیاسی، امنیتی و اقتصادی قابل توجهی بر جای گذاشته است.

کردهای ترکیه، ایران، عراق و سوریه همیشه بدنبال خودمختاری و در نهایت استقلال و تشکیل کشوری مستقل کردی، تحت عنوان کردستان بزرگ بوده‌اند. همه دولت‌های موجود در نظام در شبکه‌ای جهانی از به هم وابستگی امنیتی گرفتارند. ولی از آنجا که بیش‌تر تهدیدات سیاسی و نظامی در مسافت‌های کوتاه راحت‌تر منتقل می‌شوند تا از راه دور، غالباً ناامنی با مجاورت‌ترین است. بیشتر دولت‌ها از همسایگانشان بیش از قدرت‌هایی که با آن‌ها فاصله دارند می‌هراسند؛ در نتیجه، به هم وابستگی امنیتی در کل نظام بین‌الملل به‌هیچ‌وجه به شکل یکسانی توزیع نشده است. در این راستا مکتب کپنهاگ تنها رهیافتی است که مطالعات امنیت ملی را، از مسائل صرف نظامی و دفاعی، به سایر حوزه‌ها کشانده و با تعریف موسع از امنیت، تهدیدات امنیتی را به پنج بخش نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی گسترش داد

کتاب‌نامه

اسلامی، مسعود، شمس‌آبادی، علی (۱۳۹۷)، عوامل ناکامی همه‌پرسی جدایی اقلیم کردستان عراق، فصلنامه ژئوپلیتیک - سال چهاردهم، شماره سوم، پاییز.

بیوک، محسن، اکرمی‌نیا، محمد (۱۳۹۹)، تبیین مراحل و عوامل زمینه‌ساز بحران ژئوپلیتیکی کردستان عراق بر مبنای مدل مایکل برچر، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسان، دوره ۵۲، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۹.

بوزان، باری‌الی ویور و پاپ دووید، (۱۳۸۶)، "چارچوبی تازه برای تحلیل امنیت" تهران، مترجم علیرضا طیب، تهران: فصلنامه پژوهش‌گده مطالعات راهبردی.

مواضع کشورهای منطقه‌ای و بین‌المللی درخصوص ... (سید مصطفی ملیحی) ۲۰۵

چگینی زاده غلامعلی، حامد عسکری کرمانی، (۱۳۹۶)، " زبان، کنش، امنیت مطالعات امنیتی و مکتب کپنهاگ"، تهران، فصلنامه مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه اداره نشر، چ اول

حیدری احمد، سید مصطفی ابطحی، حمید احمدی، احمد ساعی مجتبی مقصودی " برگزاری همه‌پرسی در اقلیم کردستان عراق و تاثیرات آن بر کردهای ایران، (۱۳۹۸)، فصلنامه پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی، سال دهم، شماره سی و نهم، تابستان دو هفته نامه ایران رصد شماره ۱۲۲ شهریور ۱۳۹۶، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.

ذاکریان، مهدی (۱۳۹۶)، " سازمان ملل متحد و امنیت جهانی"، تهران، انتشارات خرسندی. رنجبر، مقصود (۱۳۷۸)، "ملاحظات امنیتی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران"، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، چ اول صفدری حسین، فصلنامه مطالعات سیاست خارجی تهران، سال سوم - شماره دوازدهم، بهار ۱۳۹۸

نیکفر، جاسب، زمانی، ساسان شفیعی سیف آبادی، محسن (۱۳۹۷)، تأثیر اختلافات داخلی در میان احزاب کرد بر ناکامی استقلال کردستان عراق، فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلامی، سال هشتم، شماره چهارم، زمستان. عبدالله خانی علی، (۱۳۴۳) " نظریه‌های امنیت مقدمه‌ای بر طرح ریزی دکترین امنیت ملی (۱)"، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر.

مسعودنیا، حسین، ابراهیمی، علی، رضازاده، مجتبی (۱۳۹۷)، اقلیم کردستان عراق و جمهوری اسلامی ایران در عصر وابستگی متقابل؛ فرصت‌ها و چالش‌ها، فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا، شماره سی و سوم، زمستان مشیرزاده، حمیرا، (۱۳۹۶)، " مبانی نظری تبیین و تحلیل سیاست خارجی" تهران، نشر سمت، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی.

Katie Klain and Lisel Hintz, 'A Series of Miscalculations(2017): The Kurdish Referendum and its Fallout2017: <https://reliefweb-int.translate.google/report/iraq/>.

Baser (2019) Independence referendums and nationalist rhetoric: the Kurdistan Region of Iraq, Third World Quarterly, 40:11, 2016-2034, DOI: 10.1080/01436597.2019.1617631 To link to this article:

Nils Wörmer, Lucas Lamberty(2019), The Independence Referendum, the Fall of Kirkuk and the Effect on Kurdish and Iraqi Politics: <https://www-kas-de.translate.google.com/en/web/ausl>.

Mohammad AkramiNia, Mohsen Biuck(2020), Explaining the steps and factors behind the Iraqi Kurdistan geopolitical crisis based on Michael Brecker's model, Volume 52, Issue 2 Summer 2020

Major international actors, United States, Russia, Britain, and regional powers, Turkey and Iran, opposed the vote.2017: <https://studies-aljazeera-net.translate.google.com/en/report>

Zaid al-Ali(2017), What next for Iraq after the failed Kurdish referendum?

<https://www-aljazeera-com.translate.google.com/opinions>

https://ssl.translatoruser.net/officetrans/httpquery.aspx?lcidFrom=1033&lcidTo=1036&lcidUI=1033&docId=iIPbeZOIM7GXAweYutrqhngSYEfZ3TrB-OtXsw3uVAVNm0Ej2AGlvKmxvBM6rur00BBycsJcSbVFUePUXIQ_i.

